

ALFRED HEILBRONN (1885—1961)

Ord. Prof. Dr. C. KOSSWIG

ALFRED HEILBRONN 28.5.1885 tarihinde Bavaria da Furth şehrinde bir fabrikatör ailesinin ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk ve orta tahsilini Furth şehrinde yaptıktan sonra fen ve felsefe

Prof. Dr. A. HEILBRONN
(1885—1961)

tahsil etmek için Üniversiteye geçti. 1912 de Almanyanın en meşhur botanikçisi olan VON GOEBEN'in yanında Münih Üniversitesinde doktorasını verdi. Alman Üniversitelerinin geleneği gereğince dok-

tora imtihanını verdikten 50 sene sonra doktora diploması yenilenir. Bu münasebetle geçen sene İstanbuldaki Alman Konsoloshanesinde yapılan törende, dost ve talebelerinin katılması ile ALFRED HEILBRONN bu mes'ut günü kutlayabildi.

ALFRED HEILBRONN doktorasını aldıktan sonra MENDEL kanunlarının meşhur kaşiflerinden CORRENS'in yanına, Münster Üniversitesinde, asistan olarak girdi. Orada doçent oldu ve Birinci Dünya Harbinde Münster Botanik Enstitüsünü fiilen idare etti. Harp bittikten sonra aynı enstitüye Profesör olarak tâyin edildi. Bu sıralarda Münster'deki evi şehrin kültür hayatında büyük bir rol oynamaya başlamıştı. Çünkü her ileri düşünceli ilim, fikir ve sanat adamına bu ev açtı. ALFRED HEILBRONN'un birinci eşi Dr. MAGDA HEILBRONN bu bakımdan kendisine yardım ediyordu. Dr. MAGDA HEILBRONN ilk zamanlar bir botanikçi olarak çalışmaya başlamış ise de sonradan sanat ve estetiğe merak sarmış, bunlarla ilgili mevzularda meşgul olmaya başlamıştır. 1933 senesinde Naziler Almanya'da iktidarı ele alınca ALFRED HEILBRONN'nın hayatı birdenbire değişmiştir. 1933 e kadar sakin ve mesut bir Alman münevver ilim adamı olarak yaşayan ALFRED HEILBRONN ailesiyle birlikte Almanyayı terkederek, Atatürk'ün emriyle yeniden kurulan İstanbul Üniversitesi Farmakobotanik ve Genetik Ord. Profesörü olarak İstanbul'a gelmiştir.

İstanbul'a birden bire bir çok mühim ve hiç alışık olmadığı vazifelerle karşılaşmıştır: Tedrisat modern kaidelere uygun olarak yapılacak, bilhassa tecrübeye dayanacak şekilde organize edilecek, yanına verilmiş Türk mesai arkadaşlarını yetiştirecek, bunların ilk ilim ilerlemelerine yardım ve onları daimî bir müşahede altında bulunduracaktı. Ayrıca 1000 den fazla talebesi olan F. K. B. ders ve lâboratuvarlarının yapılmasını temin edecekti. Farmakobotanik ve F. K. B. talebelerine mahsus orijinal kitap neşrecek ve yeni bir Biyoloji Binasını inşa ettirecek, bu binanın her bakımdan ihtiyacı karşılayacak şekilde olması için plânları kontrol edecek, yeni enstitüyü bütün lüzumlu âletler ile teçhiz edecekti.

Kısacası: İstanbul Üniversitesi Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsünü bir batı enstitüsü haline getirecek ve inkişaf ettirecekti. Bütün bu yeni ve ağır işler içerisinde çırpınırken yeni geldiği bu memlekette şahsî münasebetlerini kuvvetlendirmek için Türkçe öğrenmeğe de başladı.

Türkiyedeki yeni vazifelerini ve Türkleri o kadar çok sevdi ki Türk vatandaşlığını büyük bir sevinçle kabul etti. ALFRED HEIL-

BRONN yorulmadan çalışır, o zamana kadar alışık olmadığı idare şekillerine karşı daima maksada uygun şekilde vaziyet alır, mücadele eder, bir işi sonuna kadar getirmeğe çalışır. İstanbul Üniversitesinde ALFRED HEILBRONN teşvik ve iştirakiyle bir botanik bahçesi de açıldı. Bir çok nâdir bitkilerle bu bahçe süslendi. 1955 yılında yaş haddi dolayısıyla tekaüde sevk edildiği vakit Türk Botanikçilerine iyi hazırlanmış bir çalışma sahasını memnuniyet ve gurur içerisinde tevdi edebilmisti.

İstanbul Üniversitesinde 22 senelik hocalığı esnasında binlerce genç Türk çocuğuna Tıp, Fen ve Eczacılık sahasında bir hoca ve bir önder olmuştur. Tekait olduktan sonrada Enstitü çalışmalarına devam ettiği gibi kendisinin yetiştirdiği genç arkadaşlarının istikbaliyle sevgi ile alâkalandı.

1937 de kendisinin ikmal ettiği Süleymaniyedeki Bioloji Enstitüsü binası eski iktidarın emri ile yıktırıldığı vakit ne kadar üzüldüğü kolayca tasavvur edilebilir.

Binanın alt katları yıkılmaktan kurtulup biraz kullanılır hale getirildikten ve Botanik Enstitüsü tekrar oraya nakledildikten sonra biraz teselli buldu.

İlmî araştırmada ALFRED HEILBRONN birinci sırada fiziologtur, yani canlılık olaylarının kausal münasebetlerini tetkik etmekle başlıyordu. Araştırmalarını ve tecrübelerini her an bunları ve kendisine karşı yapılacak bir tenkidi göz önünde tutarak yapardı. Parlak zekâsı sayesinde zayıf tarafı olan iddia veya neticeyi derhâl fark ederek bir kimsenin hatasını sert ve ağır bir şekilde ihtar ederdi. Halbuki hususî hayatında ve umumî olarak çok nazik bir insandı. Fiziolog olarak genetiğe karşı büyük bir alâka his ettiği kolayca anlaşılır. CORRENS'in *Bryonia* ile yaptığı ve cinsiyet tayinine ait olan deneylerini devam ettirirken evvelce elde edilememiş olan F_2 — döllerini yetiştirmeğe muvaffak oldu ve klâsik ehemmiyeti olan neticeler elde etti.

Son senelerde çok sevdiği maki vegetasyonun bitki nevilerinden bir çoklarında eterik yağlar teşekkül ettiği dikkat nazarını çekmişti. Bu yağların fizyolojik bir ehemmiyeti olup olmadığını anlamak için ALFRED HEILBRONN kendisine mahsus bir metod kullandı. Yaprığı fiziksel bir bünye olarak kabul etti ve bunun modeli olarak da kâğıt parçalarını kullandı ve bu parçaların yağların tesiri altında ne şekilde değiştiğini tetkik etti. Tecrübe muvaffakiyetli netice verdi ve güneşte tabahhur eden yağların tesiri ile yaprakların korunduğu tesbit edildi.

ALFRED HEILBRONN şahsiyeti itibarı ile samimî, sakin, mütedil, geniş kültürlü ve keskin zekâlı idi. Bu sayede kendisine birçok dost ve hayranlar temin etti.

İşlerinde dürüst ve çalışkan oluşu bir çok kimselere bir emsal teşkil etti. Geçen senenin Kasım ayında kendisini ziyaret ettiğim zaman kalp krizlerinin başladığını öğrendim. 30 sene evvel kendisiyle müştereken kaleme aldığımız PRİNCİPİA GENETİCA adlı eserinin ikinci tabının son cümlesini yazarken kütüphanesinde kitap aramış, bulamayınca «Burasını tertiplemeliyim» dediği vakit, «Acele etmeyiniz, vaktiniz var» cevabını verdim. ALFRED HEILBRONN «Okadar vaktim kalmadı» diye cevap verdi.

En eski dostumun günlerinin sayılı olduğunu tahmin edememiştim. İki gün sonra hastahaneye kaldırıldı, bir daha yatağından kalkamadı, sene sonunda ağır krizler üst üste gelmeye başladı, ağır ıstıraplardan sonra 17 Mart 1961 de gözlerini ebediyen hayata yumdu. Münster'in ormanlıkları içinde bulunan yeni mezarlığında son istirahatgâhına tevdi edildi. Tabutunun dibinde Türk bayrağı ile süslenmiş bir çelenk vardı, onu Münster Üniversitesindeki Türk talebeleri İstanbul'daki arkadaşlarına vekâleten koymuşlardı. Merhumu Türkiyeye bağliyan ikinci eşi Mehpere hanıma ve çocuklarına «Hans, Agnes ve Kurt» baş sağlığı dilerken ALFRED HEILBRONN'un aziz hatırası önünde saygıyla eğiliriz.